

Mirosław Kokot

Myśl teologiczna przedsynoptycznych i synoptycznych przekazów o przemienieniu Pańskim

Seminare. Poszukiwania naukowe 4, 11-27

1979

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MYŚL TEOLOGICZNA PRZEDSYNOPTYCZNYCH I SYNOPTYCZNYCH PRZEKAZÓW O PRZEMIENIENIU PAŃSKIM¹

W studium naszym chcemy zapoznać czytelnika w sposób możliwie jak najprostszy z głównymi założeniami teologicznymi opowiadania o przemienieniu Pańskim w ogólności, a następnie z treścią teologiczną poszczególnych jego opisów synoptycznych. Wszystkie rozważania poprzedzone są analizą literacką i teologiczną, która pozwala nam dotrzeć do źródeł, z jakich czerpali synoptycy swoje wiadomości o przemienieniu, a z drugiej strony pozwala również ustalić ich osobisty wkład do przekazu o przemienieniu Pańskim.

W pierwszym punkcie omawiamy przedsynoptyczne przekazy o przemienieniu, gdyż w nich ukryta jest zasadnicza treść teologiczna tego faktu. W punkcie drugim przedstawiona jest teologia synoptycznych opisów przemienienia Pańskiego.

Przedsynoptyczne opowiadania o przemienieniu Pańskim

Zestawiając chociażby pobieżnie opisy przemienienia w poszczególnych *Ewangeliach* synoptycznych, zauważamy, że opis Łukaszczy ma takie elementy, których nie znajdujemy u pozostałych dwóch synoptyków. Znaczenie teologiczne tych elementów jest doniosłe, dlatego też zwrócimy baczniejszą uwagę na ten opis, gdyż w nim najprawdopodobniej kryje się najstarsza tradycja o przemienieniu.

PIERWOTNE OPOWIADANIE O PRZEMIENIENIU PAŃSKIM

Wyróżnia Łukaszczy opis przemienienia notatka, iż Jezus wyszedł na górę, aby się modlić (9,28c). Właśnie w czasie modlitwy nastąpiło

¹ Artykuł powstał w oparciu o III, IV i V rozdział pracy doktorskiej autora pt. *Znaczenie obłoku w synoptycznych opisach przemienienia Pańskiego*, pisanej pod kierunkiem ks. prof. dra Feliksa Gryglewicza, KUL 1978.

przemienienie Jezusa (9,29). Te wzmianki bardzo mocno osadzają fakt przemienienia w konkretnych przeżyciach Chrystusa.

Innym odmiennym szczegółem w tekście Łukasza jest napomknięcie o dwóch mężach, którzy zjawili się przy przemienionym Jezusie. Uderza to, że w wierszu 32 znów jest mowa o dwóch mężach, chociaż w wierszu 30 już było wyjaśnienie, że mężami tymi byli Mojżesz i Eliasz. Dlatego też można przypuszczać, iż w tekście pierwotnym istniała wzmianka tylko o dwóch mężach², a później dopiero, pod wpływem opisów Marka i Mateusza dodano wyjaśnienie, że byli nimi Mojżesz i Eliasz.

Łukasz notuje treść rozmowy między Jezusem przemienionym a Mojżeszem i Eliaszem o Jego odejściu, które miało nastąpić w Jerozolimie (9,31). Ta notatka pod względem teologicznym jest niezwykle doniosła, a jednak nie spotykamy jej w relacjach Marka i Mateusza.

Materiał wspólny Łukaszowi i pozostałym synoptykom to słowa Piotra, zjawienie się obłoku i głos z obłoku. W tekście Łukasza materiał ten jest objęty wierszami 33b-35. Jednak jak słusznie zauważa M. E. Boismard, materiał ten w relacji Łukasza zakłóca przejrzystość opowiadania. Przykładem tego jest dwukrotna mowa o odejściu Mojżesza i Eliasza (33a i 34c), nie harmonizująca z kontekstem. W wierszu 33a jest wspomniane to odejście w chwili, kiedy Piotr właśnie proponuje budowę namiotów, a drugi raz występuje zbyt wcześnie, gdyż jeszcze przed notatką o głosie z obłoku. Dlatego też po usunięciu materiału wspólnego synoptykom i po połączeniu wierszy 33a i 36b M. E. Boismard otrzymuje stosunkowo jasne zakończenie sceny przemienienia: „Gdy oni odchodzili od Niego (33a) [...] Jezus znalazł się sam (36b)”³.

Jaki jest sens teologiczny tak wyłonionego opowiadania o przemienieniu? Należy zwrócić uwagę na to, że przemienienie następuje w czasie modlitwy, a więc w chwili najgłębszego zjednoczenia z Bogiem, oraz że dokonuje się na górze, czyli w miejscu uprzywilejowanym, na którym przebywa Bóg i daje swoje objawienia⁴. Również zjawienie się dwóch mężów, czyli istot nadziemskich, jest zapowiedzią objawień Bożych. Rozmawiają oni z Jezusem o Jego odejściu, czyli śmierci (Mdr 3,2; 2 P 1,15)⁵.

² P. Benoit, M. E. Boismard: *Synopse des quatre Evangelies*. T. 2. Paris 1972 s. 251; A. Schlatter: *Der Evangelist Matthäus*. Stuttgart 1929 s. 530 n.; J. Blinzler: *Die neutestamentlichen Berichte über die Verklärung Jesu*, Münster 1937 s. 51.

³ Benoit, Boismard, jw. s. 251 n.

⁴ Tamże; W. Foerster: *Oros*. W: *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament* (TWNT). Pod red. G. Kittel, G. Friedrich. Stuttgart 1933 — 74, T. 5 s. 475—486; X. Léon-Dufour: *Montagne*. VTB kol. 792 n.

⁵ Benoit, Boismard, jw. s. 252 n.

Właśnie w czasie przemienienia Jezus otrzymuje objawienie, że Jego przeznaczeniem jest cierpieć i umrzeć. Objawienie dane Jezusowi przy chrzcie dotyczyło Jego misji mesjańskiej. Głos z nieba objawił Mu, że został wybrany na sługę Jahwe, który wyzwoli lud Boży. Przy przemienieniu zostało objawione, że właśnie dzięki swym cierpieniom i tragicznej śmierci dokona tego zbawienia. W ten sposób został ukazany Jezusowi obraz cierpiącego, a przez cierpienie zbawiającego Sługi Jahwe (Iz 53, 1-12) ⁶.

Wyrażenie „odejście” ma jeszcze głębszy sens. Co prawda mówi o śmierci, ale tę śmierć należy rozumieć, przynajmniej w stosunku do sprawiedliwych, jako „przejście” do Boga po nagrodę. Przykładem i wyjaśnieniem może nam tutaj służyć *Księga Mądrości* (3,2-4,10). Tak więc pojęcie odejścia, rozumiane jako śmierć, ma jeszcze znaczenie nagrody. Jezus, rozmawiając z dwoma mężami o swoim odejściu, mówi o swych cierpieniach, śmierci i chwale, która Go czeka. Piotr i jego towarzysze zbudziwszy się ujrzeli właśnie „Jego chwałę” (32). Ścisłą zależność między cierpieniami a chwałą przedstawia już czwarta pieśń o Słudze Jahwe (Iz 53,11 n.) i siódmy rozdział prorocत्व Daniela ⁷.

Ostatecznie można stwierdzić, że główną myślą pierwotnego opowiadania o przemienieniu było wykazanie zbawczej roli cierpień i śmierci Jezusa. Poprzez cierpienia i śmierć Jezus wypełni swoją misję i tylko w ten sposób osiągnie chwałę. Jesteśmy tutaj blisko myśli teologicznej św. Jana, który mękę i śmierć Jezusa rozumie jako Jego chwałę (J 12,27 n) ⁸.

PRZEDMARKOWE OPOWIADANIE O PRZEMIENIENIU PAŃSKIM

Przedmarkowym nazywamy to opowiadanie, z którego przede wszystkim czerpał Marek, a poprzez Marka również Mateusz. Opis przemienienia w *Ewangelii* Mateusza tak pod względem literackim, jak i teologicznym jest w stosunku do opisu Markowego o wiele bardziej wyrobiony i przemyślany, dlatego chcąc sięgnąć do źródła, z którego ci dwaj synoptycy korzystali, należy prześledzić dokładniej relację Marka.

Przy analizie Markowego opisu przemienienia Pańskiego (9, 2-8) najwięcej pytań wylania się odnośnie do wiersza 7. Mówi on o zjawieniu się obłoku i o głosie, który z niego dochodził. Zwrócimy najpierw uwagę

⁶ Tamże; H. Conzelmann: *Die Mitte der Zeit*. 4 Aufl. Tübingen 1962 s. 50 n.

⁷ Benoit, Boismard, jw. s. 253.

⁸ A. Feuillet: *Les perspectives propres à chaque évangéliste dans les récits de la transfiguration*. „Biblica” 39:1958 s. 290; J. Kudasiwicz: *Rola Jeruzalem w Łukaszkowej sekcji podróży* (9,51—19,27). „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” (RTK) 16:1969 s. 26.

na funkcjonalność wiersza 7 w całości opisu, a szczególnie na głos z obłoku. Chodzi mianowicie o pytanie: czy głos z obłoku wnosi jakieś nowe treści teologiczne do opowiadania o przemienieniu? Zasadniczo głos z obłoku stwierdza bóstwo Jezusa. Te treści nie są czymś nowym w opowiadaniu o przemienieniu. Sam fakt przemienienia już wskazywał na Jego bóstwo⁹. Właśnie w opisie Marka wzmianka o lęku apostołów jest umieszczona po fakcie przemienienia, a przed zjawieniem się obłoku. Przemienienie było po prostu epifanią bóstwa Jezusa. Głos z obłoku jest tylko podsumowaniem i wyjaśnieniem zaistniałych wydarzeń¹⁰. Należy dlatego uważać go za późniejszy dodatek pochodzenia redakcyjnego.

Do podobnych wniosków doprowadzają nas słowa: „Jego słuchajcie”. Zastanawia przede wszystkim małe grono tych, do których ten nakaz jest skierowany. Nadto wiersz 9 notuje zakaz Jezusa rozprowadzania tego, co widzieli. Dlatego wydaje się, że wzmianka o głosie z obłoku ma przede wszystkim na uwadze czytelnika i że należy ją przypisać zabiegom redakcyjnym Marka¹¹.

Wiele problemów napotykamy również w pierwszej części wiersza 7, w słowach: „I zjawił się obłok osłaniający ich”. Na ogół egzegeci sądzą, że rola obłoku sprowadza się do „nosiciela głosu”¹². Jednak wobec takiego stwierdzenia budzi się pewna wątpliwość. Głos mógł być słyszany „z nieba” (por. np. Mk 1,11), wzmianka o obłoku nie byłaby potrzebna¹³. Mając to na uwadze, w mowie o obłoku należy doszukiwać się jeszcze innego, głębszego znaczenia. Warto zauważyć, że w tekście greckim *ginesthai* odnosi się przede wszystkim do *episkiadzein*, gdyż z participium tego czasownika tworzy konstrukcję gramatyczną wyrażającą początek zaistnienia jakiejś czynności (faktu)¹⁴. W naszym tekście jest nie tyle eksponowany fakt zjawienia się obłoku, ile *z a c i e n i e n i a* przez obłok. A więc rola „nosiciela głosu” nie jest najważniejsza. Dlatego też wydaje się, że wzmianka o obłoku była już w przedmarkowym opowiadaniu o przemienieniu.

Z tego wypływają dalsze konsekwencje. Głos z obłoku (a szczególnie słowa zawierające nakaz słuchania Jezusa) niewątpliwie nawiązuje do

⁹ H. Langkammer: *U podstaw chrystologii Nowego Testamentu*. Wrocław 1976 s. 75; H. Baltensweiler: *Die Verklärung Jesu*. Zürich 1959 s. 35.

¹⁰ Baltensweiler, jw. s. 35.

¹¹ H. Nützel: *Die Verklärungserzählung im Markusevangelium*. Freiburg im Br. 1971 s. 147.

¹² R. Bultmann: *Die Geschichte der synoptischen Tradition*. 8. Aufl. Göttingen 1970 s. 280.

¹³ Nützel, jw. s. 151, 171.

¹⁴ F. Blass, A. Debrunner: *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*. 12. Aufl. Göttingen 1965 s. 217 par. 354.

tradycji o Mojżeszu. W *Księdze Powtórzonego Prawa* 18,15 czytamy zapowiedź Mojżesza o wzbudzeniu przez Jahwe proroka, którego lud izraelski powinien słuchać. Prorok ten będzie podobny do niego — do Mojżesza. Zdaniem egzegetów jest to zapowiedź przyjscia ostatecznego proroka i pośrednika, nowego Mojżesza, czyli Mesjasza¹⁵. Jeżeli tradycję o Mojżeszu włączył do opisu przemienienia Marek, to również inne elementy związane z tą tradycją można mu przypisać. Na przykład wydaje się, że dopiero on włączył tamże imię Mojżesza. Dlatego to w jego relacji na pierwszym miejscu stoi imię Eliasza, a potem Mojżesza¹⁶.

Pozostaje jeszcze do omówienia zagadnienie, czy propozycja Piotra dotycząca budowy trzech namiotów również była w przedmarkowym opowiadaniu o przemienieniu Jezusa. Przede wszystkim nie ma poważnych racji, aby sądzić, że dopiero Marek włączył słowa Piotra do opisu przemienienia. Można nawet przypuszczać, że jak w opisie pierwotnym punktem kulminacyjnym myśli teologicznej była treść rozmowy Jezusa z Eliaszem, tak w opowiadaniu przedmarkowym punktem tym była propozycja Piotra dotycząca budowy namiotów. Za słowami Piotra kryje się cała bogata treść teologiczna Święta Namiotów; dotycząca zbawienia eschatologicznego, którego istotę stanowi zamieszkiwanie Boga z ludźmi¹⁷. E. Lohmeyer zauważył chiastyczną strukturę całego opisu przemienienia, a właśnie punktem centralnym tej struktury są słowa Piotra¹⁸. Oczywiście że propozycja Piotra nie występowała w dzisiejszej formie, gdyż jak wiadomo, notatka o zjawianiu się Mojżesza należy do późniejszych warstw opowiadania.

Trudno jest ustalić szczegóły przedmarkowej relacji o przemienieniu, ale na podstawie przeprowadzonej analizy możemy z wielkim prawdopodobieństwem wyznaczyć główny bieg myśli tego opowiadania:

- a) Wyjście Jezusa, Piotra i uczniów na górę.
- b) Przemienienie Jezusa, a szczególnie notatka o Jego białych szatach.
- c) Zjawienie się Eliasza i jego rozmowa z Jezusem.
- d) Propozycja Piotra dotycząca budowy namiotów.
- e) Pojawienie się oceniającego wszystkich obłoku.

¹⁵ S. Łach: *Księga Powtórzonego Prawa. Pismo Święte Starego Testamentu*. Pod. red. S. Łacha. T. 2. Cz. 3. Poznań 1971 s. 207 n., 328—332; J. L. McKenzie: *The Messianism of Dt.* „The Catholic Biblical Quarterly” 19:1957 s. 229; J. Jeremias: *Moses*. TWNT IV 874.

¹⁶ Ch. Masson: *La transfiguration de Jésus*. „Revue de théologie et de philosophie” 97: 1964 s. 4 n.; Nützel, jw. s. 105—111.

¹⁷ E. Dąbrowski: *La transfiguration de Jésus*. Rome 1939 s. 90 n.; Baltenweiler, jw. s. 42—51.

¹⁸ *Das Evangelium des Markus*. 17. Aufl. Göttingen 1967 s. 173.

Co możemy wnioskować z wyżej wymienionych elementów o myśli przewodniej przedmarkowego opowiadania o przemienieniu? Potrzebna jest obecnie chociażby pobieżna analiza poszczególnych elementów.

Już wzmianka o wejściu Jezusa i uczniów na górę wysoką zdaje się kryć w sobie głębszą myśl teologiczną. Chodzi mianowicie o wyrażenie „góra wysoka”. W Nowym Testamencie wyrażenie to, poza opisem przemienienia, występuje jeszcze tylko w tekstach, w których nie może mieć znaczenia dosłownego (Mt 4,8; Ap 21,20). Chodzi tutaj o górę wysoką w znaczeniu duchowym. Znaczenie to poznajemy szczególnie z pism prorockich wieszczących przyszłe zbawienie eschatologiczne. Wyrażenie „wysoka góra” treściowo łączy się z tymi tekstami prorockimi, które mówią o górze (Syjon) i mieście (Jeruzalem) zbawienia eschatologicznego (Iz 2,2-5; Mi 4, 1-3; Za 14,10-19)¹⁹.

Propozycja Piotra dotycząca 'budowy namiotów najprawdopodobniej nawiązuje do tego szczęśliwego zamieszkiwania na Górze Jahwe²⁰.

Po wejściu na górę Jezus przemienia się wobec uczniów. H. Nützel słusznie zauważa, że w przekazie o przemienieniu nie chodzi o dokładny opis, ale o znaczenie teologiczne tego faktu²¹. Po wzmiance bowiem o samym przemienieniu opowiadanie zwraca szczególną uwagę na biel szat Jezusa. Ten opis szat ma odpowiedniki w literaturze apokaliptycznej tak biblijnej, jak i pozabiblijnej (Dn 7,9; 12,3; Ap 7,14; 22,14; HenEt 62,15; HenSłow 22,8). Z tych przykładów wynika, że postaci odziane w białe szaty należą do świata nadziemskiego, uczestniczą również w Bożej chwale, światłości i nieśmiertelności²². Ukazanie się Jezusa — osoby jeszcze żyjącej — w lśniąco białej szacie jest czymś niezwykłym i może wskazywać na Jego preegzystencję i bóstwo. Ziemskie życie Jezusa kryje w sobie już inne, nadziemskie istnienie, które będąc doskonalsze w swej egzystencji, wyprzedza życie ziemskie.

Następnym elementem opowiadania o przemienieniu jest zjawienie się Eliasza. Na popularność Eliasza w tradycji ludowej i w dyskusjach teologicznych, dotyczących szczególnie eschatologii, wpłynęły zasadniczo dwa teksty biblijne: 2 Krl 2,11 i Mi 3,23 n. (LXX 4,4 n.). Pierwszy mówi o tajemniczym wstąpieniu Eliasza do nieba, a drugi zapowiada jego przyjsięcie „przed nadejściem dnia Jahwe, dnia wielkiego i strasznego”²³. W związku z zapowiedzią, że Eliaz odnowi pokolenie Jakuba (Syr

¹⁹ K. Gallig: *Berge heilige*. W: *Die Religion in Geschichte und Gegenwart*. T. 1. Tübingen 1957 s. 1044; G. Fohrer: *Sion* TWNT VII 311—315.

²⁰ R. Pesch: *Das Markusevangelium*. Freiburg 1977 s. 71.

²¹ Jw. s. 168.

²² W. Michaelis: *Leukos*. TWNT IV 255.

²³ J. Jeremias: *Elias*. TWNT II 932.

48,10 n.), przypisywano mu odnowę rodzin żydowskich przez wprowadzenie ładu i posłuszeństwa (Ml 3,24), jak również ogólną restaurację narodu wybranego. W Nowym Testamencie również odnajdujemy przekonanie o powtórny przyjsciu Eliasza celem „naprawienia wszystkiego” (Mk 9,11; Mt 17,10 n.). Jakie znaczenie ma w przedmarkowym opowiadaniu zjawienie się Eliasza? Sam tekst nie sugeruje nam wprost żadnej funkcji Eliasza. Chodzi najprawdopodobniej o samą obecność przy przemienieniu Jezusa, aby w ten sposób wyrazić eschatologiczny charakter przemienienia. Obecność Eliasza jest znakiem, że to właśnie Jezus odgrywa zasadniczą rolę w nadchodzących czasach eschatologicznych²⁴.

Zjawienie się Eliasza obudziło w Piotrze nadzieje eschatologiczne i mesjańskie²⁵, tym bardziej że przemienienie Jezusa nastąpiło najprawdopodobniej w czasie Święta Namiotów²⁶. Piotr swoim przeżyciom i myślom daje wyraz w propozycji budowy namiotów, gdyż tradycja biblijna i judaistyczna zapowiadała na czasy eschatologiczne wspólne zamieszkiwanie pod namiotami Jahwe lub Mesjasza z ludem zbawionych. Prorok Ezechiel wprost zapowiada: „Mieszkanie moje będzie pośród nich, a ja będę ich Bogiem, oni zaś będą moim ludem” (37,27). Podobnie czytamy w etiopskiej *Księdze Henocha*: „Z Nim będą ich namioty i z Nim ich dziedzictwo” (71,16)²⁷. Te treści wyrażało właśnie Święto Namiotów.

Należy jeszcze podkreślić, że ze świętem tym w szczególny sposób były powiązane psalmy opiewające chwałę królestwa Jahwe (47,93, 95-99)²⁸. Psalmi te wprowadzają nas głębiej w treść owego święta. Okazuje się, że podczas niego czczono również Jahwe jako stwórcę i wszechpotężnego Pana nieba i ziemi, a zarazem jako stwórcę Izraela, czyli tego, który wyprowadził naród wybrany z niewoli. Psalmi te uwypuklają jednocześnie rys eschatologiczny Święta Namiotów, mówią bowiem o tym, że wszystkie narody powinny słać Jahwe, a także zapowiadają przyjscie Jahwe na sąd powszechny (96, 11-13; 98,9)²⁹.

Odpowiedzią na słowa Piotra, na całą tę treść teologiczną ukrytą w nich, było zjawienie się ocieniającego wszystkich obłoku. W Starym

²⁴ Nützel, jw. s. 170.

²⁵ W. Michaelis: *Skene*. TWNT VII 381; E. Lohmeyer: *Die Verklärung Jesu nach Markus*. „Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde des Urchristentums” 21:1922 s. 195; H. Riesenfeld: *Jésus transfiguré*. København 1947 s. 256—258.

²⁶ Baltensweiler, jw. s. 42—46.

²⁷ Dąbrowski, jw. s. 93 n.

²⁸ O. Keel: *Thronbesteigungsfest Jahwes*. W: *Bibel-Lexicon*. Pod red. W. Haag. Einsiedeln 1952 kol. 1748; S. Łach: *Królestwo Boże w Psalmach*. W: *Królestwo Boże w Piśmie świętym*. Pod red. S. Łacha i M. Filipiaka. Lublin 1976 s. 65, 81.

²⁹ Łach: *Królestwo Boże w Psalmach*, jw. s. 98 n.

Testamencie znajdujemy bardzo podobny opis. Występuje on zaraz na początku *Księgi Izajasza* (4,5 n.) i zapowiada przyszłe zbawienie eschatologiczne. Odnajdujemy w nim te same zasadnicze elementy, które występują w opisie przemienienia: góra jako miejsce całej akcji, zgromadzenie wybranych na tej górze, zjawienie się oceniającego obłoku i zaakcentowanie obecności Bożej. Nadto tłem obu tekstów, tzn. opisu przemienienia i Iz 4,5 n., jest Święto Namiotów. Już kontekst prorocstwa Izajaszowego naprowadza nas na myśl o tym święcie, gdyż w wierszu 2 jest mowa o owocach ziemi, które będą przepychem i krasą Izraela. Jest to niedwuznaczne przypomnienie jesiennych zbiorów, w czasie których odbywa się wspomniane święto. W samym prorocztwie, w wierszach 5 i 6, jest mowa o tym, że chwała Jahwe „będzie osłoną i namiotem, by za dnia dać cię przed skwarem, ucieczką i schronienie przed nawałnicą i ulewą”. Słowa te również nawiązują do zwyczaju budowania szałasów w Święto Namiotów, a jednocześnie przypominają wędrówkę Izraela przez pustynię³⁰. Mając na uwadze te wszystkie powiązania między opisem przemienienia a Iz 4,5 n., wydaje się, że znaczenie teologiczne obłoku w opisie przemienienia jest takie samo, jak u Iz 4,5 n. Treść teologiczną obłoku u Iz 4,5 n. pogłębia jeszcze słowo *bara* (stworzył), Tekst hebrajski mówi bowiem, że Jahwe stworzy ten obłok. U Deutero-Izajasza (a Iz 4,5 n. do pism tego proroka należy)³¹ słowo „stworzy” ma doniosłą treść teologiczną. Wyraża przede wszystkim bezwzględną władzę Boga nad każdym człowiekiem i każdą rzeczą. Władza ta wypływa z potęgi stwórczej Boga (Iz 40,6; 42,5; 45,18; 54,16). Potęga stwórcza i władza Boga są z kolei gwarancją Jego skutecznej działalności zbawczej³². Dlatego też i taki akt zbawczy, jak wyprowadzenie Izraela z niewoli egipskiej, jest określony terminem *bara* (Iz 41,20; 43,1-7; 45,8; 48,7)³³. Na podstawie tych wszystkich analiz możemy wnioskować, że i w opisie przemienienia obłok jest znakiem zbawczej obecności Boga, a zarazem znakiem, że tworzy się nowy lud Boży.

Jaka jest więc myśl przewodnia przedmarkowego opowiadania o przemienieniu Pańskim? Poczawszy od rozważań nad „górami wysoką”, a na-

³⁰ H. Wildberger: *Jesaja*. W: *Biblischer Kommentar zum Alten Testament*. T. 10. Neukirchen 1966 s. 160.

³¹ A. Condamin: *Le livre d'Isaie*. Paris 1905 s. 32; B. Duhm: *Das Buch Jesaja*. 5. Aufl. Göttingen 1968 s. 51 n., 54.

³² C. Stuhlmuehler: *Creative Redemption in Deutero-Isaiah*. Rome 1970 s. 212 n.

³³ Tamże s. 70—73, 112—114; K. H. Bernhardt: *Bara*. W: *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament*. Pod red. G. J. Botterweck, H. Ringren. T. 1. Stuttgart 1973 kol. 775 n.

stępnie nad zjawieniem się Eliasza i jego szczególną funkcją względem nowego narodu wybranego, nad treścią wypowiedzi Piotra i nad znaczeniem oceniającego obłoku zauważamy, że jeden temat jest ciągle naświetlany i pogłębiany, a mianowicie temat nowej społeczności wiernych — społeczności eschatologicznej. Wokół przemienionego Jezusa, który kryje w sobie bóstwo i moc, dzięki której może dokonać ostatecznego zbawienia, gromadzi się nowy lud Boży — eschatologiczna społeczność zbawionych. Można nawet przypuszczać, że przedmarkowe opowiadanie o przemienieniu miało za cel wykazać, iż proroctwo Izajasza (4,2-6) o przyszłym królestwie mesjańskim i o zbawieniu w czasach ostatecznych zostało spełnione.

Synoptyczne opisy przemienienia Pańskiego

Każdy z synoptyków przekazując opowiadanie o przemienieniu dostosował je do swoich założeń teologicznych. Stąd to w poszczególnych opisach występują pewne różnice, które są wynikiem właśnie tych odmiennych koncepcji teologicznych.

MARKOWY OPIS PRZEMIENIENIA PAŃSKIEGO (9,2-8)

Jak wyżej wykazano, wszystkie elementy w opisie przemienienia nawiązujące do tradycji o Mojżeszu należy przypisać redakcyjnym zabiegom Marka. Przez określenie czasu „po sześciu dniach” Marek chce prawdopodobnie przypomnieć Wj 24,16: „Chwała Jahwe spoczęła na górze Synaj, i okrywał ją obłok przez sześć dni. W siódmym dniu Jahwe przywołał Mojżesza z pośrodku obłoku”. Celem, który przyświecał Markowi w pracy redakcyjnej, było ukazanie Jezusa jako „nowego Mojżesza”³⁴.

Na uwagę zasługują również dwa wyrazy, które występują na początku opisu przemienienia. Chodzi mianowicie o notatkę, że Jezus wziął (*paralambanein*) i zaprowadził (*anapherein*) apostołów na górę (9,2). „Wziął” w *Ewangelii* Marka zasadniczo jest używane w tekstach dotyczących tajemnicy Syna Człowieczego, Jego męki i zmartwychwstania³⁵. Co do słowa „zabrał”, R. Pesch wskazuje na jego związki z Rdz 22,3.13 i 1 Krl 17,19³⁶. Teksty z *Księgi Rodzaju* mówi o nakazie ofiarowania

³⁴ Pesch, jw. s. 72.

³⁵ L. F. Rivera: *Interpretatio transfigurationis Jesu in redactione evangelii Marci*. „*Verbum Domini*” 46 : 1968 s. 100.

³⁶ Jw. s. 71.

Izaaka na górze Moria, a 1 Krl 17,19 o wskrzeszeniu przez Eliasza syna pewnej wdowy z Sarepty. A więc oprócz pewnych powiązań słownych opisu przemienienia z tymi tekstami istnieje jeszcze więź treściowa, którą jest idea zmartwychwstania. We wskazanych tekstach Starego Testamentu idea ta jest co prawda tylko lekko zarysowana.

Marek następnie włączył do opisu przemienienia postać Mojżesza. Zestawienie postaci Eliasza i Mojżesza nie jest zjawiskiem obcym w Nowym Testamencie. Występuje ono również w Ap 11,3-13. Mojżesz i Eliaz są w tym tekście symbolami apostołów Chrystusa, głoszących słowo Boże i cierpiących dla sprawy Bożej. Jednak po doznanych utrapieniach i po męczeńskiej śmierci dostępują chwały zmartwychwstania i wniebowstąpienia (12 n.)³⁷. Widać, jak te postacie są bardzo zbliżone do postaci Jezusa przedstawionej w Markowym opisie przemienienia. Naświetlają one postać i rolę Jezusa, a szczególnie rolę Jego męki, śmierci i zmartwychwstania.

Następnym znamionym dodatkiem w Markowym opisie jest wzmianka o głosie z obłoku. Problem ten poruszyliśmy częściowo już wyżej. Większość egzegetów stwierdza, że głos z obłoku nawiązuje do prorocтва Izajasza o Słudze Jahwe (42,1)³⁸. Niektórzy widzą tu również związek z Ps 2,7³⁹. R. Pesch wskazuje jeszcze na Rdz 22, 2.12.16, gdzie jest opowiedziane, jak Abraham zamierza złożyć Bogu w ofierze „swego jedyne-go syna”⁴⁰. Charakterystyczna zmiana rzeczownika *pais* (sługa), który występuje u Iz 42,1, na *hyjos* (syn) była podyktowana przekonaniem o bóstwie Jezusa⁴¹. Słowa z obłoku („Jego słuchajcie”) wyraźnie nawiązują do Pwt 18,15: „Bóg twój, Jahwe, wzbudzi ci proroka spośród braci twoich, podobnego do mnie. Jego będziesz słuchał”. Autor *Księgi Powtórzonego Prawa* i na innych miejscach mówi o tym proroku. „Prawdopodobnie chodzi tu nie tylko o proroka w sensie ogólnym — zauważa S. Łach — ale także o proroka par excellence, na końcu czasów, który będzie jak Mojżesz pośrednikiem ludu u Boga. A będzie pośredniczył przez wstawianie się, cierpienie, umieranie (Pwt 4,21; 9,19.25). Obraz tego proroka przypomina cierpiącego „Sługę Jahwe” (Iz 53)”⁴². A więc w Pwt 18,15 jest zapowiedź przyjścia ostatecznego proroka i pośrednika,

³⁷ A. Jankowski: *Apokalipsa świętego Jana. Pismo święte Nowego Testamentu*. T. 12. Poznań 1959 s. 305.

³⁸ J. M. Lagrange: *Évangile selon Saint Marc*. Ed. 2. Paris 1920 s. 218; J. Jeremias: *Pais theou*. TWNT V 699.

³⁹ Benoit, Boismard, jw. s. 253; Baltensweiler, jw. s. 102—105

⁴⁰ Jw. s. 76.

⁴¹ Langkammer, jw. s. 75.

⁴² Łach: *Księga Powtórzonego Prawa*, jw. s. 207 n.

nowego Mojżesza, czyli Mesjasza⁴³. W tym też znaczeniu tekst ten (Pwt 18,15) w Nowym Testamencie stosowany jest do Jezusa (J 6,14; 7,40; Dz 3,20-22; 7,37).

Na podstawie analizy wątków, które do opowiadania o przemienieniu włączył Marek, łatwo można zauważyć, że chciał on możliwie jak najlepiej naświetlić postać Jezusa, a szczególnie zbawczą rolę Jego męki, śmierci i zmartwychwstania. Świadczy o tym również kontekst, w jakim Marek umieścił opis przemienienia. Opis ten znajduje się w tej części *Ewangelii*, którą można zatytułować: „W drodze do Jerozolimy” (8,27-10,52)⁴⁴. W tym urywku często powtarzają się takie zwroty, jak „w drodze” (8,27; 9,33 n.; 10,32. 52), „w drogę” (10,17), „idziemy do Jerozolimy” (10,33). Nie chodzi tutaj o drogę do Jerozolimy w znaczeniu geograficznym, lecz o drogę przez mękę i śmierć do chwały zmartwychwstania⁴⁵. W tym właśnie urywku znajduje się opis przemienienia (9,2-8). W nim przedstawia ewangelista cel podróży Jezusa — chwałę zmartwychwstania⁴⁶. H. Nützel zwraca uwagę na ciekawy fakt, że przy opisach zmartwychwstania Pańskiego nigdzie nie jest opisana chwała Jezusa zmartwychwstałego, a właściwie fakt pustego grobu (16,6)⁴⁷. Czytelnikowi chwała Jezusa zmartwychwstałego jest przedstawiona właśnie w opisie przemienienia Pańskiego.

MATEUSZOWY OPIS PRZEMIENIENIA PAŃSKIEGO (17,1-8)

Główny trzon opowiadania o przemienieniu przejął Mateusz od Marka. Dokonane jednak przez Mateusza zmiany bardzo jasno uwypuklają jego założenia teologiczne i myśl centralną relacji.

Opisując samo przemienienie Mateusz zaznacza, że twarz Jezusa zajaśniała jak słońce, a białość szat była podobna do światła. Nie trudno zauważyć, że Mateusz podkreśla element światła w przemienieniu. Światło jest symbolem obecności Bożej. Postać Jezusa przemienionego przypomina słowa Ps 104,2: „Światłem okryty jak płaszczem”⁴⁸. A w

⁴³ Tamże s. 328—332; Jeremias: *Moysees*, jw. s. 874; G. Friedrich: *Prophetes*. TWNT VI 847.

⁴⁴ R. Pesch: *Naherwartungen. Tradition und Redaktion in Mk 13*. Düsseldorf 1968 s. 62—64.

⁴⁵ Nützel, jw. s. 254.

⁴⁶ H. E. Tödt: *Der Menschensohn in der synoptischen Überlieferung*. 2. Aufl. Gütersloh 1963 s. 135 n.

⁴⁷ Nützel, jw. s. 255.

⁴⁸ M. J. Lagrange: *Évangile selon Saint Matthieu*. Paris 1923 s. 335; E. Lohmeyer, W. Schmauch: *Das Evangelium des Matthäus*. 4. Aufl. Göttingen 1967 s. 267.

1 Tm 6,16 pisze Paweł o Bogu: „Który zamieszkuje światłość niedostępną”.

E. Lohmeyer i W. Schmauch zwracają uwagę na bardzo uroczysty ton Mateuszowego opisu. Promieniejąca jasność twarzy Jezusa i blask szat podkreślają niecodziennosc i wspanialosc zjawiska⁴⁹. Temu uroczystemu stylowi Mateusza odpowiada uzycie w wierszu 3 wyrazenia „a oto”. Tym wyrazeniem Mateusz rozpoczyna opis zjawienia sie Mojżesza i Eliasza, a nastepnie powtorzy je jeszcze przed zjawieniem sie obloku i przed notatka o glosie z obloku. Ta gradacja w uzyciu wyrazenia „a oto” rowniez podkreśla wspanialosc opisywanej sceny⁵⁰. P. Fiedler zauwaza, ze Mateusz wyrazenia tego najczesciej uzywa przy opisie zdarzen, ktore objawiaja boskosc Jezusa⁵¹.

W relacji Mateusza o przemienieniu spotykamy nastepny bardzo charakterystyczny szczegol uwypuklajacy mysl glowna pierwszego ewangelisty. Mateusz określa oblok jako swietlany. Powiedzenie „oblok swietlany” niewatpliwie nawiązuje do obloku i ognia, symbolizujacych w zrodle kaplanskim Picioksięgu obecność Jahwe⁵². J. L. Mc Kenzie „oblok swietlany” równa ze spotykanym w literaturze judaistycznej pojęciem szekiny. Była ona znakiem obecności Jahwe⁵³. A. Feuillet w związku z oblokiem swietlanym zauwaza, ze Mateusz w przemienieniu chce ukazać Jezusa jako wcielona mądrość Bożą. Znaczenie obloku w relacji Mateusza najlepiej wyjasnia Syr 24,4 — gdzie mądrość mówi o sobie, iż mieszka w słupie obloku. Należy zwrócić rowniez uwagę na Pwt 5,19: „Te słowa wyrzekł Jahwe [...] spośród ognia, obloku i ciemności”. Tekst ten zastosowany do przemienienia ukazuje nam Jezusa jako nowego prowadawcę i nauczyciela. Nastepnie A. Feuillet stwierdza, ze w czasie przemienienia Bóg w umiłowanym swoim Synu, otoczonym swietlanym oblokiem, objawia światu swoją chwałę⁵⁴.

Wzmiankę o lęku apostołów Mateusz umieszcza dopiero po opisie zjawienia się obloku (17,6). Ma ona tutaj całkiem odmienną funkcję. Marek tą wzmianką uzasadniał niestosownosc propozycji Piotra. Mateusz natomiast używa jej, aby opis przemienienia upodobnić do biblijnych opisów zjawisk nadprzyrodzonych, które charakteryzują się uzyciem określo-

⁴⁹ Lohmeyer, Schmauch, jw. s. 267.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ *Die Formel „und siehe” im Neuen Testament*. München 1969 s. 58.

⁵² J. Luzarraga: *Les tradiciones de la nube in la Biblia y en el judaismo primitivo*. Roma 1973 s. 213 n.

⁵³ *The Gospel according to Matthew*. London 1970 s. 93.

⁵⁴ Jw. s. 294—296.

nego schematu. Według tych opisów człowiek na zjawiska nadprzyrodzone reaguje strachem, którego wyrazem jest padnięcie na twarz (Rdz 17,3; Lb 16,22; 17,10; Joz 5,14; Dn 8,17; 10,9)⁵⁵. W dalszym opisie Mateusz relacjonuje, że Jezus podchodzi do wylęknionych apostołów, dotyka ich i uspokaja. Również i w tym wypadku wzoruje się on na tekstach biblijnych o charakterze apokaliptycznym. Według tych tekstów zjawia się sama nadziejska sama uspokaja ludzi i pozwala im ze sobą przebywać (Dn 8,17; 10,9 n. 15 n.; Ap 1,17)⁵⁶.

Co można powiedzieć na podstawie przeprowadzonej analizy Mateuszowego opisu przemienienia o zawartej w nim głównej myśli teologicznej? W myśl tę wprowadza nas już kontekst. Opis poprzedzony jest zapowiedzią Jezusa o nadejściu Syna Człowieczego w swoim królestwie: „Niektórzy z tych, co tu stoją, nie zazną śmierci, aż ujrzą Syna Człowieczego, przychodzącego w królestwie swoim” (16,28). Zagadnienie królestwa niebieskiego jest w *Ewangelii* Mateusza zagadnieniem centralnym⁵⁷. To królestwo zostało już zainaugurowane w słowach i czynach Jezusa⁵⁸. Ostatecznie okaże się w swej chwale w czasach eschatologicznych⁵⁹. Począwszy od działalności Jezusa, aż do czasów ostatecznych trwa faza pośrednia tego królestwa⁶⁰. W tej fazie pośredniej mieszczą się w nim dobrzy i źli (13,24-30.36-43.47-50), lecz kiedy przyjdzie Syn Człowieczy na sąd i zainauguruje chwalebne królestwo Ojca, wtedy zostaną oddzieleni źli od dobrych⁶¹. Te same myśli spotykamy w kontekście opisu przemienienia: „Albowiem Syn Człowieczy przyjdzie w chwale Ojca swego razem z aniołami swoimi, i wtedy odda każdemu według jego postępowania” (16,27).

Mając na względzie analizę opisu przemienienia i jego kontekstu można stwierdzić, że Mateuszowa relacja stawia przede wszystkim za cel ukazanie Jezusa — Syna Człowieczego w chwale Jego królestwa. Stąd ten podniosły i uroczysty styl opisu. Jezus ukazuje się w blasku swej królewskiej godności⁶². Źródłem tej godności i majestatu jest synostwo Boże Jezusa. Jezus objawia się również jako najwyższy prawodawca.

⁵⁵ Lagrange: *Évangile selon Saint Matthieu*, jw. s. 335.

⁵⁶ Lohmeyer, Schmauch, jw. s. 268.

⁵⁷ P. Benoit: *L'Évangile selon S. Matthieu*, Ed. 3. Paris 1961 s. 32.

⁵⁸ P. Bonnard: *L'Évangile selon Saint Matthieu*. Neuchâtel 1963 s. 33.

⁵⁹ P. O. da Spinetti: *L'impostazione del problema escatologico in S. Matteo*. „Bibbia e Oriente” 8:1966 s. 185 n.

⁶⁰ J. Kudasiewicz: *Ewangelie synoptyczne*. W: *Wstęp do Nowego Testamentu*. Pod red. F. Gryglewicza. Poznań 1969 s. 219 n.

⁶¹ W. Trilling: *Das wahre Israel*. 3. Aufl. München 1964 s. 153.

⁶² P. Gaechter: *Das Matthäusevangelium*. Innsbruck 1964 s. 561.

Przemienienie jest najlepszym dowodem na to, że Jezus może z całą powagą orzec: „A ja wam powiadam...” (5,22) ⁶³.

A. Feuillet słusznie zauważa, że Mateuszowy opis przemienienia chce przedstawić Jezusa jako ostatecznego i wiecznego prawodawcę, a następnie jako wcieloną mądrość Bożą. Jaśniejąca twarz Jezusa przypomina Mojżesza — pośrednika Starego Przymierza — którego twarz jaśniała po rozmowie z Bogiem (Wj 34,29-35), a przez to świadczyła o Boskim pochodzeniu Prawa. Podobnie promieniuje chwałą twarz Jezusa, ale jest to już chwała nieprzemijalna, wieczna (2 Kor 3,7-11) ⁶⁴.

ŁUKASZOWY OPIS PRZEMIENIENIA PAŃSKIEGO (9,28-36)

Już na początku tego artykułu poświęciliśmy wiele uwagi Łukaszowej relacji, gdyż w niej kryje się pierwotna forma opowiadania o przemienieniu Jezusa. Z tej pierwotnej formy opowiadania Łukasz przejął również myśl główną, którą tylko rozwinął i pogłębił. Zwróćmy teraz uwagę na szczegóły opisu Łukaszowego, które z wielkim prawdopodobieństwem można przypisać Łukaszowi i które dopomogą nam odkryć myśl przewodnią trzeciego ewangelisty.

W wierszu 28 Łukasz zaznacza, że Jezus „wyszedł na górę”. Nie nazywa ją wysoką, ale używa rodzajnika. Stąd można wnioskować, że chodzi o Górę Błogosławieństw (6,12) lub o Górę Oliwną (22,29; Dz 1,12) ⁶⁵.

Ewangelista nie mówi o blasku twarzy Jezusa, ale zaznacza, że odzienie Jego stało się lśniąco białe jak błyskawica (9,29). Przypomina to przyjęcie Syna Człowieczego, o którym Łukasz w rozdziale 17,24 pisze: „Bo jak błyskawica, gdy zabłyśnie, świeci od jednego krańca widnokregu aż do drugiego, tak będzie z Synem Człowieczym w dniu Jego”.

Następnie tylko Łukasz mówi o „chwale”. Najpierw notuje, że Mojżesz i Eliasz ukazali się w chwale (9,31), a potem wspomina również o chwale Jezusa (9,32). W *Ewangelii* Łukasza spotykamy jeszcze jeden tekst (2,9), w którym podobnie jak w 9,31 pojęcie chwały nie jest bezpośrednio powiązane ani z Bogiem, ani z Chrystusem. Tekst ten mówi o ukazaniu się pasterzom Anioła otoczonego chwałą. Jest ona najprawdopodobniej światłością nieziemską, która wywołuje przestрах u pasterzy. Ale C. Stuhlmüller komentując ten urywek zauważa, że pojęcie chwały w Starym Testamencie powiązane jest z wielkimi faktami zbawczymi Boga ⁶⁶. Można przypuszczać, że i w Łukaszowym opisie przemienienia

⁶³ Nützel, jw. s. 288.

⁶⁴ Feuillet, jw. s. 293.

⁶⁵ C. Stuhlmüller: *The Gospel according to Luke*. London. 1970 s. 141.

⁶⁶ Tamże s. 124.

o taką chwałę chodzi, gdyż zaraz w wierszu 32 jest mowa o chwale Jezusa, a może nią być w takim wypadku moc zbawcza Jezusa. Właśnie interesujące jest to, że Piotr zaraz w następnym wierszu (33) nazywa Jezusa Mistrzem (*epistata*). Tytuł ten w trzeciej *Ewangelii* odnoszony jest do Jezusa, kiedy On okazuje się jako wielki cudotwórca i nauczyciel. Dlatego można przypuszczać, że Łukasz używa go, kiedy chodzi o podkreślenie władzy (*eksousia*) Jezusa⁶⁷ lub o wykazanie, że On jest wysłannikiem Boga, obdarzonym Jego władzą i potęgą⁶⁸.

Mojżesz i Eliasz rozmawiali z Jezusem „o Jego odejściu, którego miał dokonać w Jeruzolimie” (9,31). O ile wyraz „odejście” nie należy do słownictwa Łukaszowego i należy go odnieść do pierwotnego opowiadania o przemienieniu, to zwrot „miał dokonać” jest ulubionym zwrotem Łukasza⁶⁹. Wyraża konieczność dokonania czegoś w przyszłości. Podstawą tej konieczności jest wola i plan Boży⁷⁰. W myśli teologicznej Łukasza nie tylko męka, ale całe życie Jezusa ma wydźwięk zbawczy, a to dlatego, że jest realizacją zbawczych planów Bożych⁷¹.

O znaczeniu „odejścia” mówiliśmy już na początku tego artykułu. W pierwszym opowiadaniu o przemienieniu oznaczało ono mękę, śmierć i chwałę Jezusa. W Łukaszowym ujęciu „odejście” oznacza zasadniczo to samo, ale chwałę Jezusa trzeba by konkretnie rozumieć jako Jego zmartwychwstanie, a przede wszystkim jako wniebowstąpienie. Jakie racje przemawiają za takim ujęciem? Przede wszystkim koncepcja teologiczna Łukasza, który mękę i śmierć Jezusa zawsze łączy z chwałą zmartwychwstania i wniebowstąpienia. Męka i śmierć są po prostu przejściem do niebieskiej chwały (Łk 24,7.25-27). J. Mánek sądzi, że „odejście” u Łk 9,31 należy rozumieć w sensie dosłownym. Łukasz śmierć, zmartwychwstanie i wniebowstąpienie Jezusa chce przedstawić jako „nowe wyjście”. Jeruzolima na skutek swej niewiary z punktu widzenia teologicznego przedstawia Egipt, z którego wychodzi nowy Izrael⁷². A. George w swoim krótkim studium o przemienieniu Jezusa w *Ewangelii* Łuka-

⁶⁷ H. Schürmann: *Das Lukasevangelium*. Cz. 1. Freiburg im Br. 1969 s. 560.

⁶⁸ O. Betz: *Eksousia*. W: *Theologisches Begriffslexicon zum Neuen Testament*. Pod red. L. Coenen, E. Beyreuther, H. Bietenhard. T. 2. Cz. 1. Wuppertal 1967 s. 928; W. Beilner: *Vollmacht*. W: *Bibeltheologisches Wörterbuch*. Wyd. J. B. Bauer. T. 2. Gratz 1967 s. 1454 n.

⁶⁹ J. Kudasiwicz: *Znaczenie Jeruzalem w czasie działalności galilejskiej Jezusa* (Łk 4,14—9,50). RTK 17: 1970 s. 54.

⁷⁰ M. J. Lagrange: *Évangile selon Saint Luc*. Paris 1921 s. 272.

⁷¹ Conzelmann, jw. s. 141—144.

⁷² J. Mánek: *The New Exodus of the Books of Luke*. „Novum Testamentum” 2:1957 s. 8—27.

sza w związku ze znaczeniem „odejścia” mówi o roli Jezusa jako zbawcy i wodza nowego życia⁷³.

Ostatecznie co można powiedzieć o głównej myśli Łukaszowego opisu przemienienia? Chce on ukazać Jezusa w całej potędze, mocy i chwale zbawcy. Niewątpliwie wniebowstąpienie jest podsumowaniem i ukoronowaniem całej działalności zbawczej Jezusa. Dlatego Łukasz ma przede wszystkim na uwadze wniebowstąpienie Jezusa. Tak przy przemienieniu, jak i przy wniebowstąpieniu występują „dwaj mężowie” (Łk 9,30.32; Dz 1,10). Oba te wydarzenia dokonują się na górze, a wyraz „góra” użyty jest z rodzajnikiem. Obłok pełni tę samą funkcję. Wyobraża świat nadprzyrodzony i Bożą sferę działania, do której wchodzi Chrystus. Jest jeszcze jeden bardzo ważny element, który łączy te dwa wydarzenia, a mianowicie zapowiedź ostatecznego przyjścia Jezusa. W opisie wniebowstąpienia dwaj mężowie wprost mówią o ostatecznym przyjściu Jezusa: „Przyjdzie tak samo, jak widzieliście Go wstępującego do nieba” (Dz 1,11). W przemienieniu tę myśl wyraża wzmianka, że szaty Jezusa były lśniaco białe jak błyskawica. Właśnie Jezus, zapowiadając dzień swego przyjścia, mówi, że zjawi się wtedy jak błyskawica (Łk 17,24).

Można stwierdzić, że w Łukaszowym opisie przemienienia Jezus jest ukazany jako Boski zbawiciel świata, jako jedyne źródło mocy zbawczych i On przez swoje wniebowstąpienie, a potem przez powtórne przyjście dokona ostatecznego zbawienia.

Z przeprowadzonej analizy poszczególnych opisów przemienienia Pańskiego wynika, że przemienienie koncentruje w sobie główne treści całej *Ewangelii*. Przedstawia w jakimś błyskawicznym skrócie życie, działalność, śmierć i chwałę Jezusa, a przede wszystkim ukazuje ich sens teologiczny. Te treści były już w pierwotnym opowiadaniu o przemienieniu Jezusa. Uświadomienie sobie zbawczej roli Jezusa względem tych wszystkich, którzy w Niego uwierzyli i poszli za Nim, przyczyniło się do uwypuklenia w opowiadaniu o przemienieniu treści związanych z faktem powstania nowego ludu Bożego. Chrześcijanie byli świadomi tego, że tworzą eschatologiczną wspólnotę zbawionych. Ta rzeczywistość w przedmarkowym opowiadaniu o przemienieniu przedstawiona jest w obrazach zaczerpniętych z historii zbawienia czasów Starego Testamentu. Na przedmarkową formę opowiadania najprawdopodobniej wywarło przemożny wpływ prorocтво Izajasza (4,2-6) o przyszłym królestwie mesjańskim i zbawieniu eschatologicznym. Synoptycy w swych opisach zasadniczo znów wracają do treści chrystologicznych. Marek ukazuje Jezusa jako Syna Bożego, który swoją moc zbawczą ukaże przede wszyst-

⁷³ *La transfiguration (Luc 9,28—36)*. „Bible et vie chrétienne” 33:1960 s. 21—25.

kim przez chwałę zmartwychwstania. Mateusz widzi w Jezusie króla, który jako wcielona mądrość Boża przekazuje ludzkości ostateczne prawo Boże. Będzie ono podstawą realizującego się królestwa niebieskiego. Łukasz przedstawia Jezusa jako Boskiego zbawiciela. Swoją moc zbawczą ukaże Jezus we wniebowstąpieniu, a przede wszystkim w chwili, kiedy powtórnie przyjdzie dokonać ostatecznego zbawienia.

THE THEOLOGICAL THOUGHT OF THE PRE-SYNOPTIC AND SYNOPTIC ACCOUNTS OF THE TRANSFIGURATION

SUMMARY

A literary and theological analysis of the synoptic descriptions of the Transfiguration makes it possible to distinguish two sources for those descriptions. The original source is found in Luke's account of the Transfiguration. We arrive at it after removing from the description the material shared by the three Synoptical Evangelists. That material includes Peter's proposal to build tents, the appearance of a cloud, and the voice from the cloud. In Luke's text this material is included in the verses 33b-35. The leading thought in the original account of the Transfiguration was to demonstrate the saving role of the sufferings and death of Jesus. Through his suffering and death Jesus will fulfil his mission as the Messiah and will achieve glory.

We arrive at the other source by analysing Mark's account. On the basis of this analysis we conclude that it was Mark who introduced into the account of the Transfiguration all the elements referring to the tradition about Moses. This is the reason why the pre-Mark narration of the Transfiguration contained the following material: the Transfiguration of Jesus, the appearance of Elijah, Peter's proposal, and the appearance of the cloud. The main thought of the pre-Mark account indicates that there are new people of God gathering around Jesus — an eschatological community of the saved, of Christians.

The Synoptical Evangelists basically return to the Christological content in their accounts. Mark shows Jesus as the Son of God, who will demonstrate His saving power mainly through the glory of the Resurrection; Matthew sees in Jesus the King who, as the incarnate Wisdom of God, gives people the final law of God. It will become the foundation for the realization of the Heavenly Kingdom. Luke presents Jesus as the Divine Saviour. Jesus will demonstrate His redeeming power in the Ascension and, above all, when He comes again to accomplish the ultimate salvation.